

Strūnos pensionate statybos ir remontai – įprastas reiškinys

Zina Samsanavičiūtė

**Klubo „13 ir Ko“ valdybos narė,
Pacientų teisių gynimo grupės
vadovė**

Lapkričio 8 d., žvarbų ir lietingą vėlyvo rudens rytą, Pacientų teisių gynimo grupės nariai ir padėjėjai: Monika, Edmundas, Raimondas, Zina, Juozas, Dijana, vadovaujami Kubo vadovės Danguolės Survilaitės, su nepakeičiamu vairuotoju Vladimiru šįkart išvykome netoli – į Švenčionių rajone esantį Strūnos pensionatą. Mūsų komandai orai nė motais. Tikslas kaip visada – susipažinti su gyventojų sąlygomis ir anketuojant išsiaiškinti, ar nepažeidžiamos jų pagrindinės teisės.

Strūnos pensionatas, kaip ir dauguma mūsų aplankytųjų (Jasiuliškio, Prūdiškių, Aknystos, Skemu), įsikūręs senoje dvarvietėje. Pensionatas yra 11 km nuo Švenčionių, šalia Vidutinės kaimo. Netoli teka Strūnos upelis, nuo kurio ir kilo pavadinimas. Istorijos šaltiniuose dvaras minimas nuo XIX a. pabaigos. Jau tada veikė vandens malūnas, spirito varykla. Pensionato administracija surinko ir užrašė pensionato istoriją, remdamasi įvairiais šaltiniais, gyventojų pasakojimais. Šiuose užrašuose minimas vienas pirmųjų dvaro ponų Kaleckas, kuris buvo menkas ūkininkas, lėbautojas, pardavęs dvarą. Dvarą įsigijo du ponai: Rudvanskis ir Galierius, tuomet dvaras pagal Strūnos upelį buvo padalytas pusiau. Šiuolaikinė pensionato dalis atiteko Rudvanskiui, jis dirbo prokuroru Vilniuje, bet dvarą prižiūrėjo. Jo žmonos geros širdies būta. Ji išmanė mediciną, susirgusiems dvaro darbininkams padėdavo, juos gydydavo.

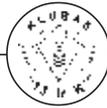
Baigiantis II-ajam pasauliniam karui, Rudvanskis perduoda dvarą Marcinkevičiui ir išvyksta iš Lietuvos. Apie paskutinį dvaro savininką daugiau žinių nėra. Po karo, 1948 m., dvare įkurti senelių ir invalidų namai, 1958 m. perorganizuoti į psichoneurologijos pensionatą.

Tokios besikartojančios istorijos, kai pensionatai įkuriami pirmaisiais tarybiniais metais, kelia įvairių apmąstymų. Ar ne nuo tada Lietuvoje atsirado tradicija nebeslaugyti, neprižiūrėti invalidų ir senelių savo šeimose, ir dabar gi šią tradiciją vėl stengiamasi atgaivinti. Iš senelių ir tėvų pasakojimų esu girdėjusi, kad prieškaryje vos ne kiekvienas kaimas turėjo savo kvailelį, ir užklydusio niekas jo lauk nevarydavo, pavalgydindavo,

pašnekindavo, o nukaršinti senus tėvus, netgi neturinčius vaikų giminaičius – buvo nerašyta taisyklė.

Atvykę į pensionatą, kaip visada pirmiausiai susitikome su administracijos darbuotojais – direktoriumi Petru Velička ir vyriausiąja socialine darbuotoja Rima Petrovič. Prie kavos puodelio kalbėjome apie problemas. Direktorius, kaip ir vėliau bendraudami pastebėjome – didelis optimistas, teigė, kad neišsprendžiamų problemų nėra. Nors paklaustas apie proto negalios ir psichikos neįgaliųjų tarpusavio santykius pripažino, jog šie tarpusavyje nesutaria, būna, kad ir apsisumdo. Tokių atvejų, kad reikėtų kviešti policiją, nepasitaikę. Apie gyventojų girtavimą sakė, jog saikingai išgerti alaus kartą per mėnesį, gavus pensiją, su socialinės darbuotojos žinia, leidžia. Tai geriau, nei kad norintieji kaip nors bandytų to alaus prasimanyti paslapčia ir be jokio saiko girtautų savavališkai. Gyventojams leidžiama gyventi poromis, yra ir kunigo sutuokta pora. Direktorius pripažino, kad sunku pasitikėti siuntimo dokumentuose nurodytais duomenimis apie naująjį gyventoją. Buvo atvejis, kai atsiuntė atvira tuberkulioze sergantį žmogų, kuris apkrėtė dar kelis gyventojus ir išvis sukėlė daug problemų. Siuntimo dokumentuose žmogus dažnai apibūdinamas daug blogiau nei yra iš tiesų, giminaičiai visko prikalba, kad jį patalpintų į pensionatą, tik po tam tikro laiko, pažinus atsiųstąjį, galima spręsti, koks jis iš tikrųjų. Būna blogiau, kai siunčia asocialius asmenis, kuriems pensionate – ne vieta. Direktorius taip pat sakė, jog dėl globotinių kyla daug įvairių teisinių klausimų, ypač turtinių, spręstinių teismuose, būtinai reikalingas teisininkas. Pensionatas netgi turi teisininko etatą, tačiau niekas nenori už palyginti mažą atlygį imtis tiek bėdų.

Socialinės darbuotojos Rimos ir paties direktoriaus lydimi apžiūrėjome pensionato patalpas. Dabar jau nebelikę nė vieno buvusio dvaro pastato. Seniausias gyvenamasis korpusas, kaip ir sava katilinė, pastatytas 1975 m. Dauguma kitų pastatų iškilo jau vadovaujant dabartiniam direktoriui Petru Veličkai. Šias pareigas jis čia eina 17 metų. Buvęs inžinierius nenurimo, kol atsirado naujas gyvenamasis korpusas, o po jo – pirčių ir skalbyklų statinys, naujas valgyklos pastatas. Ir visi pastatai buvo sujungti tarpusavyje, dabar sudaro vieną kompleksą: tolimiausią pensionato kampelį galima pasiekti neišėjus į lauką. Atvažiavę pensionate ir vėl radome „karo padėtį“: senajame gyvenamajame pastate vyko remontas, gyventojai perkelti iš savų kambarių į vieną aukštą, net į buvusią salę. Naujai remontuojami kambariai atiteks prieš tai juose gyvenusiems, gyventojams leista savo kambariams pasirinkti spalvas; kažkodėl dauguma išsirinkę šviesiai violetinę. Todėl apie sąlygas senajame korpuse, apgyvendintame iš dalies galinčių savimi pasirūpinti, bet dar prireikiančių socialinės priežiūros žmonių, buvo sunku ką nors spręsti.

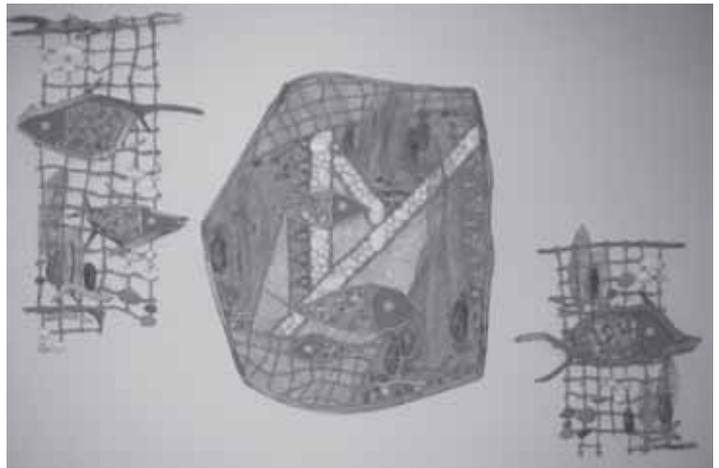
Naujame, intensyvosios terapijos skyriuje, sudarytos sąlygos, artimos namų aplinkai. Kambariuose gyvena po du ar keturis, be lovų dar yra minkštasuolių, naujų spintų, televizorių, kilimėlių. Jaukūs poilsio kampeliai, kur ne tik televizorius, bet ir paskutinė spauda, žurnalai.

Komplekse – dvi valgyklos, kiekvienam korpusui atskirai, didelė, šiuolaikiška salė su kino demonstravimo ir muzikos aparatūra, sporto salė. Pagalvota ir apie galimybę atlikti religines apeigas, yra koplyčia su vietos liaudies menininko Juozo Jakšto drožtu medžio altoriumi. Beje, šio menininko darbų – didelių ažuolinių pano – matėme ir valgyklose (nuotr.). Vietinis kunigas labai mėgsta bendrauti su gyventojais, kiekvieną sekmadienį laiko mišias ir šiaip su jais bendrauja. Kas reta pensionatuose – čia yra gera stomatologinė įranga, atvažiuoja stomatologas. Na, ir užimtumo bei socialinių įgūdžių gerinimo kambariai. Ruošiamas įrengti kompiuterių kambarys.

Turimos patalpos leidžia vykdyti įvairių užimtumo ir ugdymo veiklą. Užimtumo kambariuose gyventojai piešia, kuria meniškus darbus iš medžio žievelių, riešutų ar kaštonų, įvairiaspalvių akmenukų, audeklo, siūlų, šiaudų, lapų. Tokių koliažų iškabinta pensionato kabinetuose, kambariuose, koridoriuose. Kiekvienas jų – tikras meno kūrinys (nuotr.). Norintiems kitokio užimtumo sudarytos sąlygos mokytis gaminti valgyt, yra speciali virtuvėlė. Geresnės fizinės būklės gyventojai sporto salėje mėgsta pavaikyti kamuolį.

Vyriausioji socialinė darbuotoja Rima Petrovič pasakojo, jog socialinės darbuotojos su kiekvienu gyventoju dirba asmeniškai, pagal atskirą programą, bando kuo labiau išjudinti net ir sunkios būklės žmogų. Gyventojai mielai dalyvauja saviveikloje, yra muzikos specialistės vadovaujama kapela, kuri koncertuoja ne tik pensionate, bet ir važiuoja į svečius, į kitus pensionatus.

Pensionate ruošiamos įvairios šventės, didžioji – Artimųjų dienos šventė, rengiama tarp Motinos ir Tėvo dienų. Šią dieną surengiamas specialus pačių neigaliųjų koncertas. Neigaliųjų žmonių dienos paminėti (gruodžio 3 d.) darbuotojai iš savo sudėtų lėšų gyventojams kviečia koncertuoti profesionalius atlikėjus. Globotiniai vežami į ekskursijas, vasarą – iškylauti gamtoje.

Pensionato gyventojai susitikimo metu.

Didžiojoje pensionato salėje susitikome su strūniškiais. Visi trumpai prisistatėme ir papasakojome, ko čia atvažiavome. Paprašėme pakalbėti ir gyventojus. Dauguma noriai ėjo į sceną, ir jiems ypač patiko, kad fotografavome. Kalbėjusieji gyrė pensionato sąlygas ir direktorių. Keletas, atpažinę daktarę Survilaitę, skundėsi, kad juos gydo labai stipriais vaistais ir prašė pagalbos.

Kalbėjo gyventoja Rima.

Na, o po bendro susipažinimo, paprašę atsakyti į anketos klausimus kalbėjome su gyventojais asmeniškai. Gyventojai bendravo noriai ir atvirai. Pakalbėjome ir su vyriausia, bet šviesaus proto miela senute, pension-

ato gyventoja Grasilda Chadzevičiene, gimusia 1916-04-13. Apklaustos metu paaiškėjo ir neišspręstų problemų.

Mūsų vizitas buvo paminėtas ir rajono spaudoje, kadangi šia proga buvo atvykęs laikraščio „Švenčionių kraštas“ korespondentas Algis Jakštas. Jis daug kalbėjosi su Klubo vadove gyd. Danguole Survilaite, o kai kurių klausimų teiravosi ir mūsų, turinčių psichikos paslaugų vartotojų patirties, nuomonės.

Strūnos pensionato gyventojų apklausos rezultatai

Į anketos klausimus atsakė 49 gyventojai (arba 23,5%) iš 208 čia gyvenančių. Tai palyginti nedaug, tačiau, kaip ir visuose pensionatuose, atsakyti į klausimus nesugebėjo dauguma (iš 130) proto negalią turinčių gyventojų ir dalis (iš 29) pripažintų neveiksniams. (Taip, pvz., artimesniame gyventojų skaičiumi Prūdiškių pensionate apklausti 31 iš 155 gyventojų arba 20%). Dar 35 gyventojai išsakė savo papildomų pastabų.

Savo noru iš apklaustųjų čia apsigyveno 20 (40,7%), 23 (46,7%) – globėjų arba artimųjų pageidavimu, 4 (8%) – teismo sprendimu (2 perkelti iš kitų pensionatų). Iš visų apklaustųjų 19 (38,7%) mano, kad turėdami būstą būtų galėję gyventi savarankiškai, savimi pasirūpinti; tai palyginti mažiau nei Prūdiškių pensionate, kur taip manė daugiau nei pusė apklaustųjų, taip pat ir kituose pensionatuose.

Didžioji dauguma patvirtino, jog atvykus į pensionatą jiems buvo išaiškintos vidaus tvarkos taisyklės (34, arba 69%) ir jie žino, į ką iš pensionato administracijos kreiptis, jeigu būtų nepatenkinti gyvenimo sąlygomis (taip pat 34, arba 69%).

Socialinių darbuotojų rūpinimusi gyventojų užimtumu buvo patenkinti 35 apklaustieji, arba 71,4%. Taip pat dauguma teigė, kad pensionato darbuotojai gerbia jų asmenybę (jų elgesys svarstomas jiems dalyvaujant – 45, darbuotojai pasibeldžia į kambario duris prieš įeidami – 43, kreipiasi „Jūs“ – 44, nors ne visi to ir pageidautų). Tačiau papildomose pastabose 4 gyventojai išsakė nepasitenkinimą kai kurių socialinių darbuotojų paslaugomis bei požiūriu į juos kaip į asmenis, sakė pasigendą darbinės veiklos, negalį realizuoti savo galimybių.

Jeigu dėl negalios sunku susitvarkyti kambarį, **visada tai padeda padaryti pensionato darbuotojai** – teigė visi 49 apklaustieji. Į darbinę veiklą įtraukiama tik gyventojui norint – nurodė 44 gyventojai (89,8%).

Nedaug gyventojų skundėsi **maitinimu**. Kad maistu patenkinti, tvirtino 39 apklaustieji (arba 79,6%), nepatenkinti – 10 (20,4%). Papildomose pastabose trys globotiniai nurodė, kad maistas galėtų būti kaloringesnis.

Du gyventojai (4%) teigė **patyrę smurtą** iš

aptarnaujančiojo personalo (tai šiek tiek mažiau nei kituose pensionatuose, pvz.: Prūdiškėse – 3, Jasiuliškyje – 3, Linkuvoje – 4). Palyginti daug – **15 globotinių** (arba 30,6%) **skundėsi tarpusavio smurtavimu** (nors šie duomenys neišsiskiria, lyginant su jau minėtais pensionatais – Prūdiškėse iš 31 apklaustojo – 11, arba 35,4%, Linkuvoje iš 54 apklaustųjų – 6, arba 11,1%, Jasiuliškyje iš 76 apklaustųjų – 23, arba 30%). Papildomose pastabose globotiniai (4) aiškino, kad dažnai nesutarimų kyla dėl proto negalios asmenų, kurie ir išgėrinėja, ir smurtauja, ir vagiliauja, mano esant būtina diferencijuoti gyventojus.

Aktuali pensionato problema – **gyventojų lytinis gyvenimas**. Poreikį lytiniam santykiams sakė turį 29 gyventojai (59%), kad buvo mokomi saugių lytinių santykių, nurodė 23 (arba 46%). Visgi dvi moterys pripažino, kad joms buvo taikytas nėštumo nutraukimas, teigė taip nusprendusios pačios

Apklaustos metu viena moteris skundėsi dėl rekomendacijos nutraukti nėštumą. Pensionato administracijos leidimu nuo šių metų vasario jai leista gyventi poroje. Jau daugiau nei dvylika savaičių ji yra nėščia. Psichiatrė parašė išvadą, jog dėl psichikos ligos pobūdžio gimdymas negalimas. Pagal šią išvadą ginekologas atsisako priimti moterį į įskaitą. Pensionato administracija svarsto, ką daryti, siūlė ir nėštumo nutraukimą. Moteris ir jos partneris nesutinka nutraukti nėštumo, nori turėti vaikelį. Kartu su direktoriumi svarstėme situaciją. Aiškinomės, jog neveiksnių psichikos ligonių nėštumui nutraukti nepakanka psichiatro išvados. Nepakanka ir globėjo sutikimo, kaip kitokioms chirurginėms operacijoms. LR Civilinio kodekso 2.25 str. numato, jog neveiksnioms moterims nėštumas nutraukiamas tik teismo leidimu. Vėliau pensionato administracija nuvežė nėščiąją į Vilniaus universiteto moterų kliniką konsultacijai. Klinikos gydytojų komisija nusprendė, kad pakankamos priežasties nutraukti nėštumą nėra ir leido nėščiąją įtraukti į ginekologinę įskaitą.

Gyventi poroje – natūralus globotinių noras, tačiau pensionato administracijai reikėtų šį klausimą spręsti labai rimtai ir atsakingai apsvarsčius, atsižvelgiant į tokios poros galimybę ateityje įregistruoti partnerystę, o tam abu partneriai turi būti veiksniūs.

Nemažai gyventojų (8) papildomose pastabose skundėsi savo **psichikos sveikatos priežiūra**. Vieni – kad negauna reikiamų vaistų, kiti – kad jų skiriama per daug, kad leidžiamos injekcijos, bet nepaaiškinama kokios, laiku nepristatomi vaistai. Tai pirmas pensionatas, kuriame tiek nusiskundimų gydymo paslaugomis.

Papildomas pastabose nemažai gyventojų (7) gyrė personalą ir direktorių, vieno jų žodžiais tariant, „viskas, kas reikalinga žmogui, čia yra“.